

Juryrapport Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit 2018

Landschap nieuwe stijl. Dat is het thema van de 7e editie van de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit. Zonder al te veel verdere specificatie van dit thema nodigde de provincie Gelderland gemeenten, maatschappelijke organisaties, waterschappen, verenigingen, stichtingen en particulieren uit om goede voorbeelden aan te dragen. Dat resulteerde in 24 inzendingen, waaruit een selectiecommissie een shortlist samenstelde van 15 genomineerde projecten. Vijftien landschappen van grote kwaliteit, die alle voorbeeldstellend zijn en daarom ook gebundeld in het boek van de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit 2018.

De taak van de jury was om uit deze vijftien projecten een winnaar te kiezen. Op 28 september vond daarvoor de rituele Gebiedenparade plaats. De zaal was die dag gevuld met een bont gezelschap van vertegenwoordigers van gemeenten, waterschappen en bedrijven, museumdirecteuren, bewoners, landschapsarchitecten, schrijvers, ontwikkelaars, kunstenaars en landgoedeigenaren. Mensen afkomstig uit steden en dorpen, uit de Achterhoek, het Rivierengebied en de Veluwe. Bij elke presentatie kwam het gebied tot leven en kreeg de jury inzicht in de achtergronden bij het landschap. In één geval kwam het gebied op een wel heel opmerkelijke wijze tot leven. In een multimediale presentatie werden we 500 jaar terug in de tijd geworpen en maakten we kennis met een edelman. Kortom, het was een dynamische voorstelling waarbij de jury een goede indruk kreeg van de vijftien landschappen en genomineerden kennis konden maken met elkaars projecten.

Voor de jury begon vervolgens het lastige keuzeproces. Voordat we daar verder op ingaan, willen we eerst stilstaan bij wat we kunnen leren van de Gebiedenparade. Is er zoiets te ontwaren als een *landschap nieuwe stijl*? De verscheidenheid van gebieden maakt dat hier niet eenduidig antwoord op is te geven. Wel ziet de jury verschillende rode draden die tezamen misschien wel een definitie kunnen opleveren van het Gelderse landschap nieuwe stijl. Met daarbij natuurlijk de kanttekening dat de toekomst ons vast weer een *nieuwe* nieuwe stijl zal brengen.

De vijf rode draden zijn:

- Gelderse landschapskenmerken wordt nieuw leven ingeblazen
- Formele en informele partijen trekken samen op
- Het aspect 'tijd' krijgt een plek in de transformatie
- Klimaatbewustzijn wordt tastbaar
- Het ervaren van het landschap krijgt aandacht

Rode draad 1: Gelderse landschapskenmerken wordt nieuw leven ingeblazen

Kenmerkend voor het Gelderse landschap zijn – naast de rivieren – de vele beken en de landgoederen. In meerdere genomineerde projecten ziet de jury dat deze kenmerken op een eigentijdse manier opgepakt worden.

Een eerste voorbeeld is de renovatie van Kasteel Ruurlo. Waar het behoud van bestaande landgoederen in het huidige tijdsgewricht soms een lastige opgave is, wordt het landgoed hier

een nieuw toekomstperspectief gegeven. Het kasteel en haar parkomgeving deden in het verleden dienst als gemeentehuis en waren daartoe heel praktisch ingericht. Met verlies van functie trad het verval in. Het park raakte overwoekerd en het gebouw verloederde, tot het werd opgekocht om er een nevenvestiging van museum MORE van te maken. Het kasteel werd gerenoveerd en het omringende park in oude glorie hersteld. Alles binnen een duizelingwekkend kort tijdsbestek waarbij ontwerp en realisatie niet zelden door elkaar liepen. Met een nieuwe openbare functie en een nieuw padenstelsel in het park is de luister van Kasteel Ruurlo nu door een breed publiek te ervaren.

De jury ziet tussen de genomineerden ook nieuwe landgoederen, waarmee de voor Gelderland kenmerkende cultuur van landgoederen wordt voortgezet. Daarbij krijgt het landgoed bij Landgoed Nieuw Bellinkhof een nieuwe interpretatie. Bebouwing wordt uitgevoerd in moderne architectuur en de inrichting van het omringende groen staat niet in dienst van de menselijke beleving, maar van de natuur. Het privédoel van de vier landheren of -vrouwen die het landgoed uiteindelijk zal tellen, loopt naadloos over in het gebied waar de natuur heerst. In de korte tijd dat het landgoed bestaat, is er nu al sprake van ecologische rijkdom. Anders dan in vroeger tijden is het landgoed niet afgeschermd voor publiek. De natuur is doorwaadbaar gemaakt met struinpaden, die onderdeel uitmaken van de 'Klompepad'; wandelroutes door het Gelderse boerenland.

De Horster Brinken kan ook gezien worden als nieuw landgoed. Het was hier, tijdens de Gebiedenparade, dat een edelman ten tonele verscheen. Het landschap was lange tijd betwist gebied, een toekomstig bedrijventerrein streed er met het leefgebied van de das en de recreant. De belangen van de laatsten zijn uiteindelijk veiliggesteld door de realisatie van een parkachtig landschap met een mix van stedelijke en landelijke functies. Dit nieuwe landgoed is met het 12^e-eeuws aandoende Kasteel Groot Horloo voorzien van een icon, zichtbaar vanaf de snelweg. Elders zijn woningen gebouwd in chaletstijl die in de 19^e eeuw populair was voor buitenhuizen op de Veluwe. Bouwstijlen uit verschillende tijdperoden worden speels met elkaar gemengd tot een nieuw verhaal, tot een landgoed nieuwe stijl.

Bij de transformatie van de Esvelderbeekzone zien we herwaardering van het bekenlandschap. Landbouwgrond is hier heringericht tot natuur- en recreatiegebied en vormt nu een groene bufferzone tussen Barneveld en industrieterrein De Harselaar. Het herstel van de oorspronkelijk meanderende loop van de beek vormt de spil van de transformatie van het gebied. Het maakt het gebied aantrekkelijk voor recreatie en levert daarnaast een bijdrage aan biodiversiteit en klimaatrobustheid. In het gebied is ook sprake van nieuwe bebouwing. Geheel in de net al opgemerkte trend is deze nieuwe bebouwing in de vorm van kleine landgoederen ingepast in het landschap.

Herwaardering van het bekenlandschap speelt ook een grote rol bij de Sint Jansbeek in Arnhem en Landgoederenzone Baakse Beek in Vorden. Bij beide projecten heeft de beek zijn historische karakter in meer of mindere mate teruggekregen en draagt de transformatie bij aan optimale waterhuishouding. Bij Lingemeren komt het thema van het landgoed terug in de vorm van een aantrekkelijk ingericht landschap als cadeau voor de omgeving. Over deze projecten later meer.

Gelderse landschapkenmerken wordt nieuw leven ingeblazen en dat vindt de jury een zeer waardevolle ontwikkeling. De Gelderse identiteit wordt omarmd, versterkt en vernieuwd en blijft zodoende behouden voor de toekomst.

Rode draad 2: Formele en informele partijen trekken samen op

De jury ziet dat bewonersparticipatie en burgerinitiatief geen uitzonderingen of losstaande praktijken meer zijn. In meerdere nominaties wordt nauw samengewerkt tussen formele partijen als gemeenten, waterschappen en bedrijven aan de ene kant en bewoners aan de andere kant.

Soms ligt het initiatief bij formele partijen en worden bewoners heel zorgvuldig betrokken bij het proces, waardoor er echt meerwaarde gerealiseerd wordt. Een mooi voorbeeld daarvan is de transformatie van Landgoederenzone Baakse Beek in het centrum van Vorden. Vanuit het waterschap kwam het initiatief om te werken aan beekherstel met als doel de waterkwaliteit en -huishouding te verbeteren en de vismigratie te faciliteren. Met de gemeente Bronckhorst is de opgave breed opgepakt, waarbij ook aandacht uitging naar het verbeteren van de natuur- en waterbeleving. Met dat oogmerk is vervolgens een zorgvuldig participatieproces ingezet. Samen met de scholen in de buurt en actieve buurtbewoners zijn ideeën gegenereerd voor de inrichting van de zone en vele daarvan zijn gerealiseerd. De inrichting en speelplekken zijn uitgevoerd in natuurlijke materialen en de Baakse Beek, die tot voor kort een harde scheidslijn vormde tussen het centrum en de zuidelijk gelegen woonwijk, kan nu op drie punten worden overgestoken. Daarbij is de betekenis van de plaatsnaam 'Vorden' weer tastbaar gemaakt. Naast twee bruggen is met grote natuurstenen stapstenen een voorde – een doorwaadbare plaats – gerealiseerd. Toen de jury op bezoek kwam, was de beek door de droge zomer opgedroogd. Desalniettemin was de waarde van de transformatie zichtbaar en werd deze bevestigd door een achtjarige jongen, die vertelde dat hij vroeger nooit op deze plek kwam, maar er nu elke dag speelt.

Ook bij de genomineerde landschappen Esvelderbeekzone en NL Solarpark de Kwekerij zien we dat formele partijen bewoners zorgvuldig betrekken bij het proces en dat levert een belangrijke bijdrage aan lokaal engagement. Zo zorgen bij NL Solarpark de Kwekerij buurtbewoners ervoor dat het hek om het gebied elke dag open en dicht wordt gedaan en zijn zij betrokken bij het beheer van het park.

Bij andere genomineerden lag het initiatief juist bij bewoners en hielpen formele partijen om de wensen te realiseren. Bewoners van de wijk Schöneveld in Doetinchem grepen de komst van een nieuwe rondweg in hun spreekwoordelijke achtertuin aan om wat door velen werd gezien als barrière, om te buigen tot een aanwinst voor hun buurt. Ze betrokken andere bewoners en vooral kinderen bij het maken van een plan om het groen tot aan de rondweg in te richten tot belevingspark Doetebol: een plek voor sport en beweging, natuurbeleving en ontmoeting. De gemeente overhandigde hen het budget dat al gereserveerd was voor inrichting volgens het oude plan en daarmee konden ze aan de slag. Het park doet dienst als speel- en ontmoetingsplek, er worden feestjes gehouden en met diverse partners in de wijk worden activiteiten voor de buurt georganiseerd. Het motto is dat partijen die Doetebol gebruiken, ook iets moeten toevoegen. Zo kunnen bootcamp-instructeurs Doetebol gebruiken als leslocatie in

ruil voor gratis les aan buurtkinderen. Met een oorsprong in bewonersbetrokkenheid fungeert Doetebol nu ook verder als vliegwiel voor betrokkenheid.

Bij Sint Jansbeek in Arnhem is ook sprake van een bewonersinitiatief. Hier is het initiatief omarmd door de gemeente om vervolgens gezamenlijk verder uitvoering te geven aan het idee. Het plan van de bewoners was om de Sint Jansbeek, die onzichtbaar onder het centrum van Arnhem doorliep, weer terug te brengen in het landschap van de binnenstad. Dit is uitgewerkt met betrokkenheid van het waterschap, omwonenden en ondernemers. De eerste fase is nu gereed, in het gebied tussen de historische binnenstad en de Rijn. Op diverse plekken komt de beek in beeld, zorgvuldig vormgegeven met natuurlijke en historische accenten. Sinds de oplevering is de beek een eigen leven gaan leiden. Er zwemmen goudvissen, op een steen in het water van de beek staat het mysterieuze woord 'Valbyhus', de bakker verkoopt het Sint Jansbeekje, bewoners zetten picknicktafels langs de beek en organiseren een Nieuwjaarsduik.

Een bijzondere samenwerking ziet de jury bij de Randwijkse Waarden. Op deze plek werd het landschap sinds de jaren 60 getekend door zandwinning en leefde het dorp Heteren met de rug naar de rivier. Hier is op initiatief van de dorpsraad Heteren een proces op gang gekomen waarbij het lokaal actieve zandwinningsbedrijf, de gemeente, een natuurorganisatie en bewoners samen plannen maakten om het gebied weer toegankelijk en aantrekkelijk te maken en natuurwaarden te verbeteren. Bijzonder is dat de eigenaar van het zandwinningsbedrijf de regie oppakte en financier van de plannen is. Zandwinning is zodoende de motor van de transformatie.

De jury ziet dat de samenwerking tussen formele en informele partijen meerwaarde oplevert. Belangen en wensen worden met elkaar verknoopt en dat leidt tot rijke programma's voor een gebied. Ook levert het betrokkenheid op, waarmee een plek voor omwonenden meer betekenis krijgt en sociale interactie en samenhang wordt gestimuleerd. Bovendien leidt het veelal tot betrokkenheid in het beheer en is het zodoende ook van betekenis voor de toekomstige ontwikkeling van een gebied.

Rode draad 3: Het aspect 'tijd' krijgt een plek in de transformatie

De transformatie van landschap vormt soms een abrupte overgang in de tijd. Het ene gebruik maakt plaats voor het andere, zoals bij landbouwgrond die een nieuwe functie krijgt. In veel projecten wordt aandacht besteed aan cultuurhistorie, waarmee een verbinding wordt gelegd tussen verleden, heden en toekomst. Ook ziet de jury dat het aspect tijd een plek in de transformatie krijgt in de zin dat rekening wordt gehouden met een ander gebruik in de toekomst.

Het behoud van cultuurhistorie komt heel sterk terug bij het ENKA-terrein. Hier geven de structuren van de oude kunstzijdefabriek de nieuwe wijk karakter en herinneren zij aan het industriële verleden van het gebied. In de behouden monumentale gebouwen leeft ook het oude gebruik voort. Het gebouw dat dienst deed als kantine wordt – net als toen – een plek waar mensen samenkomen. Heden en verleden worden op een mooie manier verknoopt. Wat vroeger een industrielandchap was, is nu een aantrekkelijk woonlandschap.

De geschiedenis van een plek speelt ook een grote rol bij het project Verborgten Landschap. Een tot voor kort afgesloten voormalig militair terrein, dat in de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol speelde, wordt met dit project toegankelijk gemaakt. Boerenschuren die bij nadere inspectie vliegtuighangars blijken te zijn en bunkers uitgevoerd als woonhuizen met metersdikke muren en stalen luiken, vertellen het verhaal van een intrigerende geschiedenis van het gebruik van het gebied als Duitse vliegbasis. Met subtiele ingrepen en bijzondere kunstprojecten willen de initiatiefnemers dit verhaal van het verborgen landschap zichtbaar maken.

Het leggen van een verbinding met de geschiedenis speelt een prominente rol onder de genomineerden. We zien het ook terug in het weer zichtbaar maken van de Sint Jansbeek in het centrum van Arnhem, Kasteel Ruurlo dat weer in oude luister wordt hersteld en in de ruïnes van boerderijen in Munnikenland die het verhaal vertellen van agrarische activiteit die ruimte moest maken voor de rivier.

Zoals gezegd krijgt bij een aantal genomineerden het aspect tijd een rol in de plannen doordat rekening wordt gehouden met toekomstig veranderend gebruik. Zo zal bij het steengroevegebied in Winterswijk op termijn gestart worden met een nieuwe groeve en is deze dynamiek onderdeel van het plan. Hetzelfde geldt voor genomineerde Randwijkse Waarden. De zandwinning wordt daar over een paar jaar beëindigd en daar is in de plannen rekening mee gehouden. En bij NL Solarpark de Kwekerij is al nagedacht over de waarde van het gebied op het moment dat de zonnepanelen verwijderd zullen worden.

De verbindingen met de geschiedenis zorgen voor historische continuïteit en voor verrijking van het verhaal van het landschap. Dat spreekt de jury erg aan. Ook de tekenen dat het besef van veranderend gebruik onderdeel wordt van planvorming, duiden volgens de jury op een lovenswaardige ontwikkeling.

Rode draad 4: Klimaatbewustzijn wordt tastbaar

Een belangrijke rode draad ziet de jury in het feit dat in meerdere genomineerde projecten expliciet aandacht wordt besteed aan de opgaven van de toekomst: het stimuleren van biodiversiteit, klimaatadaptatie en energieopwekking.

Overduidelijk is dat bij NL Solarpark de Kwekerij. Hier wordt energieopwekking met zonnepanelen gecombineerd met een natuurpark en gaat nadrukkelijk aandacht uit naar educatie. De zonnepanelen zijn ingepast in een natuurlijk ingericht landschap. Het park is omheind, maar openbaar toegankelijk en ingericht voor gebruik door buurtbewoners. Zo is het voorzien van speelelementen en picknicktafels en via de paden in het park kom je gemakkelijk op aangrenzende wandelpaden. Een bord geeft informatie over de zonnepanelen en mensen kunnen de panelen van dichtbij ervaren. Van buitenaf heeft het park een groene uitstraling. Dat er grote zonnepanelen in tientallen meters lange rijen opgesteld staan, valt eigenlijk niet op.

Bij Lingemeren komt klimaatbewustzijn op verschillende manieren tot uiting. Er is een klein zonnepark, waar zonnepanelen zijn uitgevoerd in zwart en zijn omzoomd met een dijklichaam. Van een afstandje lijken de zonnepanelen op een waterspiegel. Een ander deel van het gebied

staat in het teken van natuurontwikkeling en biodiversiteit en voor de nabije toekomst zijn er plannen om te experimenteren met groei van gewassen op het water.

Noemenswaardig is de aandacht voor biodiversiteit bij Landgoed Nieuw Bellinkhof, de Esvelderbeekzone en de Randwijkse Waarden. Bij Munnikenland speelt klimaatadaptatie overduidelijk een rol. In het kader van de waterveiligheid is hier ruimte voor de rivier gemaakt. Ook de ingrepen bij de Sint Jansbeek en de Esvelderbeekzone leveren een belangrijke bijdrage aan de wateropgaven.

De opgave van verduurzaming van de leefomgeving zal de komende tijd hoog op de agenda staan. De jury is zodoende erg gelukkig met het feit dat er met de nominaties van de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit mooie voorbeelden worden getoond van de manier waarop deze opgave met veel kwaliteit beantwoord kan worden.

Rode draad 5: Het ervaren van het landschap krijgt aandacht

Veel genomineerde projecten dagen mensen uit om op een andere manier te kijken naar het landschap dat ons omringt en besteden aandacht aan het ervaren van landschap. Daarin ziet de jury een laatste rode draad. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor kunst en we zien in diverse projecten dat kunstenaars al in het beginstadium betrokken zijn bij de transformatie.

Een genomineerde die als geen ander mensen uitdaagt om met andere ogen te kijken, is de Walk of Wisdom. Het middel is niet een fysieke transformatie van het landschap, maar een zesdaagse wandelroute uitgestippeld door de diversiteit aan landschappen en cultuurhistorie rondom Nijmegen en het ritueel van pelgrimage. Dat ritueel wordt inhoud gegeven met symbolen in de vorm van een beeldje en een pelgrimsveter waaraan ringetjes van de verschillende doorkruiste gemeenten geregen kunnen worden en met de Stevenskerk die dienst doet als begin- en eindpunt. Ook is er een vertrekritueel. De essentie van de Walk of Wisdom is een hedendaags, seculier bezinningsritueel om met andere ogen te kijken naar de wereld waarin je leeft, waardoor je de werk- en consumptiemodus aflegt en het landschap echt ervaart. Daarnaast gaat voor elke pelgrim een euro naar cultuur- en natuurprojecten langs de route en zal het op termijn wellicht ook een fysieke transformatie teweegbrengen.

De inzending van steengroevegebied Winterswijk draaide ook om het met andere ogen naar het landschap kijken. Het is een bijzonder gebied waar het kalkgesteente zo'n 240 miljoen jaar geleden gevormd is en talrijke fossielen te vinden zijn, het is een waardevol natuurgebied en een actief industrieel gebied. De culturele voorstellingen van het Steengroeve Theater zetten de steengroeve (letterlijk) in een ander licht. Op deze manier wordt de geschiedenis van de plek voor een breed publiek ontsloten en beleefbaar gemaakt. Iets wat in de toekomstplannen voor een bezoekerscentrum en museum nog verder wordt uitgewerkt.

Bij het Verborgene Landschap zijn als eerste stap kunstenaars uitgenodigd om hun kijk op het landschap te geven, met als resultaat verschillende impressies van het verleden, maar ook een vingerwijzing dat het gebied getransformeerd kan worden tot landschapspark. Dat is nu de ambitie voor de toekomst en daar wordt stapsgewijs al aan gewerkt met kleinschalige culturele

activiteiten. Met kunst en cultuur wordt het landschap hier langzaamaan steeds zichtbaarder en toegankelijker gemaakt.

Als laatste kan ook Munnikenland genoemd worden. Bij dit 'ruimte voor de rivier'-project zijn kunstenaars betrokken, wat resulteerde in de al genoemde ruïnes van boerderijen, als getuigen van het gebruik als landbouwgebied in het verleden. Ook de 'Wakkere Dijk' is gerealiseerd op aanraden van kunstenaars; de eerste multifunctionele rivierdijk die niet alleen beschermt tegen het water, maar ook mogelijkheden biedt voor recreatie. Hij is breder en hoger en op bepaalde plekken tribunevormig aangelegd, zodat bezoekers er kunnen recreëren met uitzicht op het buitendijks gelegen gebied.

De jury ziet deze aandacht voor het ervaren van landschap en het prikkelen om met andere ogen naar het landschap te kijken als waardevolle ontwikkeling. Het draagt bij aan de toegankelijkheid van het landschap en aan de verbinding van dat landschap met de leefwereld van de – veelal verstedelijkte – mens.

Toetsingscriteria

Tot zover de rode draden die voor de jury het landschap nieuwe stijl duiden. Over naar de belangrijke vraag: wie wint de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit? Om de genomineerde projecten objectief te kunnen vergelijken en tot een gewogen oordeel te komen, heeft de jury in haar beoordeling enkele toetsingscriteria gehanteerd. De eerste drie criteria worden gevormd door de drie aspecten van ruimtelijke kwaliteit die in het jaar 60 voor Christus door de Romeinse bouwmeester Vitruvius uiteengezet werden en nog steeds heel bruikbaar zijn: *utilitas* - gebruikswaarde, *venustas* - belevingswaarde en *firmitas* - toekomstwaarde. Deze criteria heeft de jury aangescherpt. Bij gebruikswaarde let de jury expliciet op toegankelijkheid, zowel fysiek als mentaal. Bij belevingswaarde kijkt de jury niet alleen naar schoonheid en esthetiek, maar ook of er in de beleving iets van een nieuwe stijl geïdentificeerd kan worden en of er sprake is van een zekere mate van historische continuïteit. Bij toekomstwaarde hecht de jury belang aan de mate waarin een project beantwoordt aan de grote opgaven van nu en straks. Het laatste criterium richt zich ook op het proces, de gevolgde aanpak en mate van samenwerking tussen partijen.

Finalisten

Direct na de Gebiedenparade vond de eerste juryberaadslaging plaats. De genomineerden werden langs de meetlat van de toetsingscriteria gelegd en na uitvoerig overleg besloot de jury zes projecten door te laten gaan naar de volgende ronde:

- Landgoederenzone Baakse Beek
- Sint Jansbeek
- Landgoed Nieuw Bellinkhof
- Pelgrimsroute Walk of Wisdom
- NL Solarpark de Kwekerij
- Randwijkse Waarden

Deze finalisten zijn op 3 oktober bezocht door de jury, althans vijf van de zes. Aangezien een volledig bezoek aan de Walk of Wisdom zes dagen pelgrimage zou vergen, is hiervan afgezien. Wel is het project tijdens de velddag uitvoerig besproken.

Het eindberaad

Een ruime week na de velddag kwam de jury opnieuw bijeen om de lastige taak te vervullen een winnaar te kiezen. Nadat alle zes de finalisten nogmaals de revue passeerden, werd van drie finalisten afscheid genomen.

Landgoed Nieuw Bellinkhof werd door de jury zeer gewaardeerd als landgoed nieuwe stijl. De jury voelde echter een spanningsveld tussen de openbaarheid van de paden door het landgoed en de privésfeer die het landgoed ook ademde, en oordeelde daarom dat de mentale toegankelijkheid wat beperkt is. Een belangrijke tweede overweging was dat het landgoed nog heel pril is. Van de vier landhuizen is er vooralsnog één gebouwd, de andere volgen op korte termijn. Om een goed oordeel te kunnen vellen over de daadwerkelijke waarde van de transformatie is meer tijd nodig. Desalniettemin is de jury van mening dat er nu al veel kwaliteit is toegevoegd en verwacht de jury dat het in de toekomst een zeer mooi gebied wordt.

De Randwijkse Waarden ziet de jury als zeer betekenisvol voor bewoners, die als het ware een stuk landschap hebben teruggekregen. De jury plaatste echter vraagtekens bij wat zij ziet als regulering van het landschap. Waar uiterwaarden oorspronkelijk een ruig, natuurlijk en informeel karakter hebben, maakt de nieuwe inrichting hier dat het wat 'aangeharkt' overkomt. Mede door het toewijzen van een bepaald type gebruik aan specifieke plekken, zoals een vliegerweide en een honden-losloop-gebied. En waar de (financiële) betrokkenheid van het zandwinningsbedrijf in eerste instantie als zeer positief werd gezien, rees bij de jury de vraag of het eigenlijk niet meer dan normaal is dat een dergelijk bedrijf wat terugdoet voor de omgeving waar het overlast veroorzaakt. Met deze overwegingen is de Randwijkse Waarden geen winnaar. Wel hoopt de jury dat een gehoorde wens van een wandelaar ingewilligd wordt: dat het gebied in de toekomst uitbreidt tot aan de brug.

De Walk of Wisdom werd zeer gewaardeerd door de jury. Een moeilijke vraag was of het hier daadwerkelijk een opmerkelijke transformatie van het landschap betrof. Niet in de letterlijke zin, dat was voor de jury helder. Maar, werd gezegd, niet handelen is ook handelen. De Walk of Wisdom zal bijdragen aan een transformatie van het landschap in het hoofd van degenen die op pelgrimstocht gaan. Conceptmatig heel sterk, maar het bereik is in het licht van de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit zo wel wat gering. Dan is er de belofte dat de Walk of Wisdom op termijn kan leiden tot betekenisvolle transformatie. Leegstaand religieus erfgoed langs de route zou door gebruik als herberg een nieuw toekomstperspectief kunnen krijgen en dan is er nog de euro per pelgrim die terugvloeit naar cultuur- en natuurprojecten langs de route. Als het tot betekenisvolle transformatie leidt, zou het een winnaar kunnen zijn, oordeelde de jury, maar nu nog niet. Wel heeft het de juryleden erg nieuwsgierig gemaakt en nu al geprikkeld om met andere ogen te kijken.

Toen bleven er nog drie over, alle voorbeeldstellend op hun eigen manier. Bij Landgoederenzone Baakse Beek is het de samenwerking die uniek is en die heeft geleid tot een

ingreep waarbij verschillende belangen met elkaar vervlochten zijn, klimaatadaptatie zichtbaar wordt en cultuurhistorie is teruggebracht. Een ingreep die in haar bescheidenheid ruimte laat voor toe-eigening en die veel betekenis toevoegt voor de bewoners van Vorden.

Bij de Sint Jansbeek is de manier waarop het verleden verbonden wordt aan de toekomst uniek. In het terugbrengen van de historische beek wordt een antwoord gevonden op de opgave van klimaatadaptatie. De beek verbindt de oude en nieuwe binnenstad, waarbij het laatste deel – uit de tijd van de wederopbouw – een gebied is met grote transformatie-opgaven. Het is een ingreep met lef. Arnhem is een stad van grote projecten, waarbij het soms erg lang duurt voor die van de grond komen en het bij sommige projecten zelfs de vraag is of ze überhaupt ooit gerealiseerd gaan worden. Hier is niet gewacht op deze projecten, maar is daarop vooruitlopend de openbare ruimte aangepakt.

NL Solarpark de Kwekerij is uniek in de zin dat het een inspirerend antwoord geeft op een van de grootste ruimtelijke opgaven van nu en de nabije toekomst: de inpassing in het landschap van de energietransitie. Het maakt duidelijk dat er een alternatief is voor het zonnepark als geïsoleerd industrieel complex. Energieopwekking, landschappelijke kwaliteit, ecologie, natuurbeleving, educatie en openbare toegankelijkheid kunnen op een fraaie manier samengaan.

De winnaar

Hoewel er maar één winnaar kan zijn, heeft de jury unaniem besloten tot het aanwijzen van een winnaar én het geven van een eervolle vermelding. De reden is dat de jury een van de topfinalisten niet koos als winnaar, maar wel van mening is dat het project een bijzondere plaats verdient door het urgente thema dat het op inspirerende wijze adresseert. Een eervolle vermelding krijgt NL Solarpark de Kwekerij.

Unaniem is ook de keuze van de jury voor de winnaar. Het is een gebiedstransformatie met lef, die navolging verdient en waarvan het resultaat met recht een landschap nieuwe stijl genoemd kan worden. Winnaar van de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit 2018 is: het stedelijke beeklandschap Sint Jansbeek!